

L'ensenyament del català entre 1975 i 1980

■ Marcel Fité

Tot el meu ensenyament va ser exclusivament en castellà. A la darrera dels anys cinquanta, la llengua catalana, severament prohibida a l'escola, havia estat desterrada com a matèria d'estudi, com a eina d'aprenentatge i fins i tot esborrada de la memòria pedagògica del lloc on vaig néixer. Recordo encara que la primera gramàtica catalana que vaig veure l'havia dut a casa el meu germà, provinent del seminari de la Seu, i jo vaig quedar sorprès de saber que existia una gramàtica de la llengua que enraonàvem!

Quan més endavant em vaig traslladar a Barcelona sentia una gran recança pel fet de no dominar la llengua que parlava. Probablement em va influir el fet de conèixer gent com l'Albert Jané, però el cas és que tan aviat com vaig poder em vaig treure el títol de català d'Òmnium Cultural i, més endavant, em vaig llicenciar en Filologia catalana. El primer curs el vaig fer tot en castellà i de continguts castellans, amb una sola assignatura en català, que la impartia el senyor Amadeu Soberanas; a segon i a tercer en vam fer dues en català, fins a arribar a quart i cinquè, en què ja es feia tot en català. Vaig tenir professors com Joan Veny en dialectologia, Joan Solà en sintaxi, Joaquim Rafel en fonologia, Joan Martí i Castell en gramàtica històrica, Antoni Comas, Enric Gallén, Salvador Alegret i Anton Espadaler en literatura, L.V. Aracil en sociolingüística, i encara algun altre, el nom del qual no paga el tret de recordar.

Òmnium Cultural

En aquells anys de final de la Dictadura era molt difícil imaginar-se que la gent que estudiàvem filologia catalana acabariem exercint la nostra professió. Tot i això, una bona part de la meua vida laboral l'he dedicada a l'ensenyament del català. De fet, vaig començar a ensenyar català en el curs 1976-1977; als matins treballava a la duana del Port de Barcelona i a les tardes vaig començar a fer classe al Prat de Llobregat; llavors

el coordinador era en Jordi Moners. Vaig començar en una escola que en aquella època es deia Prínceps d'Espanya i que després va passar a dir-se Josep Tarradellas. Ens va contractar la Delegació d'Ensenyament d'Òmnium Cultural, que era en un pis que hi havia al carrer del Consell de Cent i allà hi havia una sèrie de gent que feien selecció del professorat. Jo vaig parlar amb en Joaquim Arenas i amb l'Ernest Sabater; allà a més a més hi havia la infraestructura que organitzava aquests cursos: la formaven la Carme Garsaball i la Carme Arín, que eren les persones amb qui parlava. Recordo que tenien una llibreteta on, un cop t'havien contractat, tenien apuntat el teu nom i a final de mes cobraves sempre d'una manera correcta i precisa. També hi havia una sèrie de gent que treballaven en el butlletí de la DEC; recordo en Josep Pasqual, un noi de Mataró, i no sé si hi havia gaire més gent.

L'any següent, 1977-1978, em va sortir l'oportunitat de substituir un professor que treballava a l'escola Jaume Balmes, del barri de Sant Cosme. Era un professor que ja no podia més amb els cursos que li havien tocat, que

eren realment molt difícils. Devia ser a l'octubre quan vaig començar, ja que ell va iniciar el curs i hi va anar només uns quants dies. Jo aleshores vaig prendre una decisió forassenyada: vaig deixar la feina que tenia. Més

La infraestructura que organitzava aquests cursos la formaven la Carme Garsaball i la Carme Arín

d'un em va prendre per boig, ja que treballava de «despatxant de duana» per a l'empresa Comercio Exterior y Tránsitos, en una feina segura, i vaig anar a petar en un barri molt difícil: Sant Cosme. En recordo algunes anècdotes que ens poden donar a entendre la situació; per exemple, quan vaig entrar a l'escola, en una de les aules el professor em va donar un bastó gruixut i em va dir: «No lo sueltas y pica fuerte.» «Què?» I ell va contestar: «¡Sí, el otro, tu antecesor, no lo ha querido hacer y ya ves cómo ha acabado!» Realment va ser un any molt difícil, aquell, perquè aquella canalla estaven acostumats que quan hi havia el mestre amb el bastó, formaven, és a dir, no es movien ni un pèl, però quan entrava el de català, que era vist com un intrús, al

principi sobretot, el prenien per un zero a l'esquerra... En vaig parlar amb Jordi Moners, que tenia molt clara quina era la situació i el moment que vivíem: «Aquí no podem plegar, perquè aquí hi hem de ser, encara que només sigui fent presència», recordo que va dir.

També recordo que en aquella època nosaltres no podíem entrar als claustres, i un dia vaig acabar l'última classe del matí i va coincidir que la reunió de claustre es feia a l'aula on jo havia estat. Es va escaure que jo em vaig descuidar la carpeta damunt la taula del professor, vaig sortir cap a dinar i, en ser al cotxe, em vaig adonar que no duia la carpeta. Vaig tornar a anar cap a l'aula. En entrar-hi, alguns membres del claustre es van quedar glaçats. Es pensaven que era una irrupció que jo feia per forçar una situació que en aquells moments tan sols era una reivindicació: el dret dels mestres de català a entrar als claustres!

La gent del barri, en canvi, ens apreciava molt. Els pares tenien molt d'interès que els seus fills aprenguessin la llengua del país. La majoria no la parlava ni l'entenia. El barri havia estat creat artificialment durant el franquisme, a còpia de posar tones i tones de formigó al damunt d'una extensa i fèrtil zona del Prat de Llobregat, i havia estat repoblat mitjançant famílies procedents de llocs diversos i sovint conflictius de Badalona, del Barcelonès, etc. Les dificultats de convivència social del carrer sovint es manifestaven a l'aula. No cal dir que la presència de la llengua catalana hi era molt escassa. Recordo que en una de les aules hi havia una nena que li deien «la catalana»!

La col·laboració dels ajuntaments

L'any següent, 1978-1979, vaig anar a treballar a Esplugues de Llobregat. Allà ja no es depenia econòmicament d'Òmnium Cultural, sinó de l'ajuntament de la vila, que feia una tasca de suplència. A Esplugues es va crear un equip molt dinàmic i agradable: hi havia el Joan Anton Ventura, la Mercè Sanabre, l'Elisabet Millà, el Maurici Coromina, el Vicenç Molina, l'Eulàlia Puntí, el Jaume Vinyals, el Toni Tort, la Mercè Fosalba, i encara algú altre. Les reunions de coordinació, els seminaris i els materials es feien el dissabte al matí. Jo allà vaig treballar com a mínim en tres escoles: a l'Escola Gras Solé, a l'Escola Matilde Orduña, que ja no existeix, i a l'Escola Prat de la Riba. En aquella època fèiem poques hores de llengua catalana, màxim tres, i de vegades ens tocava anar a més d'una escola, però érem joves i miràvem de tirar endavant...

En aquells dies, per a entendre les dificultats de la recuperació de la llengua en l'ensenyament, era significatiu que els professors de català, que érem una plantilla força extensa, en algunes escoles, no podíem usar l'anacrònic i quasi prehistòric ciclostil (si picaves malament una lletra ho havies d'esmenar amb acetona, treure la lletra equivocada, canviar-la, etc.), estri que en aquells moments era vist gairebé com una eina «perillosa» a les nostres mans, per la qual cosa només la podien fer servir els mestres «de debò». Com a conseqüència d'això, vam aprendre a fer —amb unes safates de canelons— uns ciclostils manuals: amb sucre, sal sosa i altres matèries. Aquella mescla es feia bullir i, amb la gelatina que s'obtenia, es podien anar imprimint textos, de full en full. Jo encara guardo llibres de contes fets amb els

alumnes a l'Escola Prat de la Riba, impresos amb aquest sistema tan artesanal. Val a dir que era una eina que no anava del tot malament. Als alumnes els agradava molt perquè la podies portar a l'aula i permetia que ells participessin directament en el procés de fer cadascun el seu conte.

La normalització

El professorat d'aquells dies aviat va ser conscient que ni Òmnium Cultural ni els ajuntaments no ens podien continuar pagant durant gaire més temps, que aquella era una situació que no es podia mantenir indefinidament. Després de diverses assemblees i reunions, vam decidir fer una tancada al Palau Dalmau, que era la seu d'Òmnium Cultural; hi vam dormir dues o tres nits, amb assemblees i discussions (algunes de caire didàctic!) constants. Recordo, per exemple, l'Enric Larreula presentant-nos la seva aleshores innovadora i famosa pissarra de feltre. Una pissarra on podies enganxar imatges i treballar el lèxic més enllà dels inconvenients de la pissarra i el guix tradicionals! Un enginyós instrument que la tècnica actual ha deixat aparcat al racó de la memòria. En definitiva, però, amb aquella vaga vam aconseguir que la premsa se'n fes ressò i el tema de l'ensenyament del català es convertís en un dels centres d'atenció i preocupació socials del moment.

No va trigar que ens van rebre diversos polítics. Gairebé ningú no sabia per on s'havia d'anar. Finalment, vam ser contractats per la «Delegación de Educación», que era al carrer d'Urgell. A partir d'aquell moment, la nòmina la va pagar inicialment l'Estat i després vam ser traspassats a la Generalitat.

En aquells mateixos anys ens vam adonar que calia formar professors que poguessin fer les classes en català. Alguns mestres dels centres on treballàvem es van anar desempallegant d'antics prejudicis i ens van fer saber que volien fer la classe en català. Estant a Esplugues, recordo que vam baixar a la Universitat de Barcelona. En un soterrani del pati central, hi havia l'Institut de Ciències de l'Educació, que portava una noia que es deia Mercè Colom, germana de l'Àngel Colom, aleshores activista polític, i li vam dir: «Volem fer classes de català a Esplugues», i ens va respondre: «Doncs munteu-ne! Haureu de cobrar una matrícula, simbòlica, i ja podeu començar a fer classes.» Recordo que vam començar un dilluns amb una capsa de sabates per a posar-hi els diners, i es va matricular gairebé tot el professorat: ens vam quedar d'una peça; és a dir, de sentir que érem poc menys que uns intrusos, vam passar a veure que tothom o gairebé tothom s'hi volia apuntar. Fins i tot els més reticents, en adonar-se que tothom s'hi apuntava, no en van voler quedar al marge. Vam muntar una mà de cursos a Esplugues espectacular!

Quan vam començar a fer classes, ens vam haver d'agafar als materials d'abans de la guerra i al poc que hi havia publicat fins aquell moment. Recordo la gramàtica *Signe*, el *Guiatge* de l'Artur Martorell, un petit manual que es deia *Jordi Fraginals*... De seguida vam veure la necessitat de preparar materials adequats per a les classes que fèiem, i vam decidir preparar-lo a partir de les sessions dels dissabtes. Aviat, però, van sortir els materials de Josep Tió, com ara *El castell d'iràs i no tornaràs*, el *Tres i no res*... Més endavant, jo mateix vaig participar en l'elaboració d'alguns materials, com és l'*Atzavara* de 8è o el *Tornaveu* de COU. També vaig començar a editar llibres de Pedrolo, de Baltasar Porcel, i de Josep Espunyés.

Més endavant vaig fer oposicions a secundària i vaig treballar en diversos instituts fins que, finalment, em vaig incorporar a l'Institut de Ciències de l'Educació com a cap de Normalització Lingüística. Va ser una experiència molt enriquidora. Durant els anys més forts de la crisi, ens venien molts llicenciats d'altres

països amb la intenció d'aprendre català. Alguns tenien problemes de papers, de convalidacions de matèries i de titulacions. L'estructura de l'ICE ens permetia ajudar-los, més enllà de l'aprenentatge estricte de la llengua. Vam mirar de fer una feina com més personalitzada millor. Opino que va resultar ben positiva i acollidora.

Quan em faltaven tres anys per a jubilar-me vaig voler tornar a l'institut, concretament en una aula d'acollida. Vaig estar a l'Hospitalet, a l'Institut Apel·les Mestres... Va ser una decisió arriscada, potser fins i tot forassenyada. Però no pas més que quan vaig deixar la duana del Port per endinsar-me al barri de Sant Cosme del Prat de Llobregat. Tant l'una com l'altra, però, he de dir que m'han resultat gratificants i que les considero encertades. |